

wprawdzie tylko do słowa Bożego. Ale słowo to należy rozumieć w ujęciu Starego Testamentu jako słowo, które wypowiada Bóg, które jest wyrazem Jego zbawczej Woli. Słowo to jest żywe i działa, w czym się objawia jego charakter osobowy. Jest ono jakby posłańcem Bożym (Iz 9, 7; Ps 106, 20; 147, 4), aby pouczać i leczyć; wkracza nawet w życie poszczególnych jednostek i w historię narodu wybranego (Zch 1, 6). W Nowym Testamencie najgłębszym wyrazem tego słowa jest Jezus, jako odwieczne i wcielone Słowo Boże. Tak też należy rozumieć słowo Boże w przypowieści o siewcy.

W ostatecznym wniosku można stwierdzić, że obraz nasienia w przypowieści o siewcy wyraża zbawczą misję Jezusa Chrystusa w świecie; nie tylko, ale wyraża samego Jezusa jako odwieczne Słowo Boże zesłane na świat w celu zbawienia ludzi.

Kraków

Ks. MIROSŁAW KOKOT, SDB

Tomasz Jelonek

POSTAĆ MOJŻESZA W NOWYM TESTAMENCIE

Postać Mojżesza głęboko tkwiła w świadomości i kulturze narodu żydowskiego. Nic więc dziwnego, że w Nowym Testamencie imię Mojżesza jest najczęściej wspomnianym spośród imion postaci starotestamentalnych i wymienione jest w 79 wierszach¹. Nowy Testament nawiązuje także do postaci Mojżesza nie używając tego imienia.

Wiele miejsc wymieniających imię Mojżesza jest tylko świadectwem roli, jaką odegrał Mojżesz w przeszłości i odnosi się raczej do jego spuścizny, niż samej osoby. Mojżesz jest więc synonimem Pięcioksięgu (Mk 12, 26; Łk 20, 37; Rz 10, 5. 19; 1 Kor. 9, 9; Hbr 7, 14) i synonimem prawa, które kieruje życiem narodu (Mk 1, 43n; 12, 19; Łk 5, 14; 20, 28; 2, 22; Mt 8, 4; 22, 24).

Od wspomnianych wyżej tekstów trzeba odróżnić pozornie im podobne miejsca (Mk 10, 3n; Mt 19, 7nn; J 8, 5), w których nie chodzi tylko o relację na temat panującego prawa, ale o wykazanie autonomicznego stanowiska Jezusa wobec Prawa Mojżeszowego i większej doskonałości moralnej prawa nawego².

Imię Mojżesza związane jest z religią Izraela. On rozpoczyna

¹ Por. W. F. Moulton, A. S. Geden, *A concordance to the Greek Testament*, 659n. Według tejże konkordancji można podać następujące zestawienie: Abraham wymieniony jest w Nowym Testamencie w 70 wierszach, Dawid w 55, Elias w 30, Izajasz w 23, Jakub w 23, Izaak w 16, Salomon w 10, Adam, Józef, Melchizedek i Noe w 8 wierszach.

² Por. Mt 5.

nowy etap ekonomii zbawienia i dlatego kończy okres poprzedni (Rz 5, 14). Do Mojżesza przemówił Bóg (Rz 9, 15), w nim wszyscy Izraelici zostali ochrzczeni (1 Kor 10, 2). Dlatego Mojżesz uczy postępowania (Łk 16, 29nn) i w jego imieniu przemawiają do narodu jego przywódcy religijni (Mt 23, 2), którzy jednak wykrzywiają Prawo przez swoje tradycje (Mk 7, 10nn).

Nowy Testament pokazuje rolę Mojżesza, pokazuje również stosunek nowej religii do tradycji Mojżeszowych. Żydzi z dumą i pewnością siebie nazywają się uczniami Mojżesza (J 9, 28n), Mojżesz jest czynnikiem zespalającym diasporę (Dz 15, 21). Dlatego głoszenie nowej, Chrystusowej religii uważane jest za zamach na pozycję Mojżesza (Dz 6, 11. 14; 15, 1. 5; 21. 20n). Ta nowa religia, która wprawdzie przewyższa i znosi porządek zaprowadzony przez Mojżesza, nie jest zamachem na jego postać. Przeciwnie sam Mojżesz zapowiadał jej nadejście, był więc tylko etapem na drodze do Chrystusa (Dz 3, 22n; 7, 37). Jezus jest zapowiedzianym przez Mojżesza, Mesjaszem (Łk 24, 27. 44; J 1, 45). Dlatego św. Paweł powołuje się na świadectwo Mojżesza jako na argument w dyskusji (Dz 26, 22; 28, 23). Mojżesz zaś jest wobec Boga oskarżycielem tych, którzy nie przyjmują Nauki Jezusa (J 5, 45n).

Nowy Testament świadczy o roli Mojżesza i jego dziele, mówi także o samej osobie Mojżesza. Odzwierciedla on znane ze Starego Testamentu biblijne dzieje Mojżesza³. Czyni to bardzo obszernie w Dziejach Apostolskich (7, 17—44) i w Liście do Hebrajczyków (11, 23—29) oraz w krótkich wzmiankach wplecionych w kontekst innego opowiadania (J 3, 14; 6, 32; Ga 3, 19; 2 Kor 3, 7—15; 2 Tm 3, 8; Hbr 3, 16).

W licznych wypadkach wzmianki odnoszące się do dziejów Mojżesza wkomponowane są w bardzo wyraźny kontekst mówiący o Nowym Przymierzu. W ten sposób wspomnianie przeszłości buduje krygmat o dziele Chrystusa. Występuje tu często przeciwstawienie obu przymierzy (Hbr 12, 18—24), przeszłe dzieje mają też pobudzać do lepszego życia (Hbr 3, 15n). Opis dziejów Mojżesza służy jednak przede wszystkim typologii Mojżesz — Chrystus.

W Nowym Testamencie znajdujemy ślady tradycji pozabiblijnej mówiącej o Mojżeszu⁴. Kiedy autorowie Nowego Testamentu powo-

³ Nowy Testament nie trzyma się niewolniczo Starego, dlatego między obrazem Pięcioksięgi i Nowego Testamentu Zachodzą pewne różnice. Autorowie Nowego Testamentu korzystają ze źródeł pozabiblijnych oraz obraz Mojżesza uzależniają od treści, jaką w ten sposób chcą przekazać.

⁴ Por. R. Bloch, *Quelques aspects de la figure de Moïse dans la tradition rabbinique*, w: *Moïse l'homme de l'Alliance*, praca zbiorowa, Desclée 1955, 93—167; A. Descamps, *Moïse dans les Évangiles et la Tradition Apostolique*, tamże, 171—187; G. Friedrich, *Propheten und Prophezeien im Neuen Testament*. ThWNT 6, 829—858; Joach. Jeremias, *Mōuses*, Th WNT 4, 852—878; K. H. Schelkle, *Dzieciństwo Jezusa*, w: *Biblia dzisiaj*, praca zbiorowa, 241—262.

lywali się na postać Mojżesza, kiedy wprzęgali ją w swoje dzieła i wyznaczali jej jakąś rolę w swojej teologii, nie odróżniali elementów tradycji od wiadomości zaczerpniętych ze Starego Testamentu. Chodziło im o to, aby za pomocą dostępnych środków, a więc pojęć ogólnie przyjętych i powszechnie zrozumiałych, wyrazić Dobrą Nowinę, krygmat o Chrystusie. Teologia Nowego Testamentu mogła wyrazić się za pomocą odwołania do faktów zarówno znanych ze Starego Testamentu, jak i przekazanych przez tradycję.

Ślad tradycji pozabiblijnej możemy odnaleźć w faktach odnoszących się do życia Mojżesza, o których wspomina Nowy Testament. I tak na przykład relacja Dz 7, 22 nie zgadza się z relacją Księgi Wyjścia⁵, a zgadza się z poglądami judaizmu i Filona⁶. Zgodnie z tradycją żydowską Nowy Testament wspomina o nadaniu Prawa przez aniołów. Mojżesz pośredniczył między aniołem, który mówił do niego na górze Synaj, a ludem (Dz 7, 38. 53; Ga 3, 19). Pochodzące z tradycji imiona czarowników egipskich⁸ przytacza 2 Tm 3, 8. Do tradycji nawiązują także inne miejsca Nowego Testamentu⁹ związane z postacią Mojżesza (1 Kor 10, 2. 4; Jud. 9).

Mateuszowa Ewangelia Dzieciństwa (1—2) ma wiele wspólnych rysów z opowiadaniem o narodzeniu Mojżesza¹⁰. Judaistyczna legenda o narodzeniu Mojżesza¹¹ podaje, że przyjsie Mojżesza zostało zwiastowane przez gwiazdę, magowie donieśli faraonowi, że Izraelitom urodzi się dziecko, które złamie potęgę Egiptu i wywyższy Izraela. Faraon zatrwożył się i z nim cały lud, a po naradach z magami postanowił zabić chłopców hebrajskich. Ojciec Mojżesza dowiedział się we śnie, że jego dziecko zostanie wyratowane, co też się stało. Legenda podaje jeszcze, że gdy narodził się Mojżesz, cały dom napełnił się jasnością.

Zbieżność szczegółów nie przeczy historyczności opisu ewangelicznego, wyjaśnia zaś intencje autora, który dodając jeszcze paralelę biblijną (Wj 4, 19 — Mt 2, 19nn) wzmacnia kontekst związany z Mojżeszem. Całość służy wnioskom teologicznym, jest wyraźną typologią, która ma za zadanie przedstawić Jezusa jako drugiego Mojżesza. Dzieło dokonane przez Jezusa (opisane w dalszych rozdziałach Ewangelii) jest dziełem drugiego Mojżesza rozpoczynającym nowe i wieczne przymierze.

Tak więc zastosowanie tradycji o Mojżeszu, podobnie jak opis

⁵ Wj 1, 10 co do pierwszej części wiersza, Wj 4, 10 co do drugiej.

⁶ *De vita Mosis*, 1, 21—33.

⁷ Por. Strack-Bill, 3, 554n.

⁸ Tamże, 3, 660—664.

⁹ Tamże, 3, 406nn. 786n.

¹⁰ Por. K. H. Schelkle, art. cyt., 245.

¹¹ Podana także przez Józefa Flawiusza w *Antiquitates* 2, 205—212.

jego dziejów służy w Nowym Testamencie typologii Mojżesz — Chrystus.

Judaizm oczekiwał powrotu Mojżesza w czasach ostatecznych. Nowy Testament nie podziela z judaizmem tych oczekiwań, gdyż dla Nowego Testamentu antytyp Mojżesza Chrystus już przyszedł. Jezus ostrzega przed dalszym oczekiwaniem (Mt 24, 23—26). Jak i inne idee rozpowszechnione w czasach Jezusa, tak i oczekiwanie drugiego Mojżesza wycisnęło ślad na kartach Nowego Testamentu. Jest tu mowa o oczekiwaniu ludu (Łk 3, 15; J 6, 14; 7, 4 On).

Te idee są również wykorzystywane przez autorów Nowego Testamentu, którzy za ich pomocą przedstawiają treść Dobrej Nowiny. Wszyscy Ewangelisci (Mk 1, 1—4; Łk 3, 2; Mt 3, 1n; J 1. 15—34) cytują początek Księgi pocieszenia Izraela z Deutero Izajasza (Iz 40, 3), a więc początek Księgi o nowym wyjściu. Zatem Dobra Nowina jest nowiną o nowym wyjściu, które jest najgłębszym wypełnieniem oczekiwań Izraela.

W szczególny sposób nawiązanie do oczekiwań powrotu Mojżesza służy myśli teologicznej w relacji Ewangelistów o przemianiu Jezusa (Mk 9, 4n; par).

Prawie wszystko, co o Mojżeszu mówi Nowy Testament, służy typologii Mojżesz — Chrystus. Znajduje ona w tekstach wiele wyraźnych punktów oparcia, jako podtekst możemy ją odnaleźć w wielu innych miejscach. Zagadnienie typologii przekracza jednak ramy niniejszego artykułu, w którym staraliśmy się prześledzić teksty Nowego Testamentu mówiąc o Mojżeszu i podzielić je według grup tematycznych.

Mojżesz jako typ i Chrystus jako antytyp, stare i nowe przywierze, to realizacja jedynej zbawczej ekonomii Bożej, dlatego zbawieni w niebie śpiewają jedyną zwycięską pieśń Mojżesza i Chrystusa-Baranka (Ap 15, 3).¹²

Kraków,

TOMASZ JELONEK

¹² Artykuł jest fragmentem pracy licencjackiej nt. *Doniosłość typu Mojżesza dla chrystologii Nowego Testamentu*, pisanej na Wydz. Teol. w Krakowie pod kierunkiem O. Prof. Dr. A. Jankowskiego OSB.